

mladá fronta

něžný barbar

bohumil

hrabal

Bohumil Hrabal

Něžný barbar

/ pedagogické texty /

© Bohumil Hrabal – dědicové, 1994, 2004, 2008
Friedrich Nietzsche: Kterak filozofovaťi kladivem

Vladimír miloval periferii, miloval stále rozkopané ulice, z jejichž útrob bylo vyrváno potrubí, elektrické vedení a telefony, všechny ty černé a vzduté pruty, které objímají svými chapadly zděšené konvenční chodce jako hadi Laokoonovo sousoší, Vladimír miloval vysypané čerstvě pálené cihly a dlaždice jen tak pohozené na hromadách surové hlíny... tu odhalenou metodu vnitřností velkoměsta a přirovnával ty rozkopané ulice ke své grafice, nacházel vždy ve zmatku tvůrčí postupy, takže podle Vladimíra by bylo nejlepší sice spravit všechny ty kanalizace a elektrická vedení, všechna ta potrubí a spoje, ale všechno pak nechat jen tak, jen tak přemostěné fošnami a narychlo sbitými mostky, zrovna tak, jak je to pod katedrálou svatého Víta, když se objeví další rotunda, další kostelík. Vladimír se nikdy nemohl dosyta vynadívat na tu odhalenou krásu, ve které chaos má řád. Používám jeho metody při psaní vzpomínek na něj, taky nechávám text jako rozkopanou ulici a je na čtenáři, aby přes příkopy proudících a rozházených vět a slov, kdekoli se mu zlíbí, položil fošnu nebo narychlo sbitou lávku, po které by přešel na druhou stranu... Dichtung und Wahrheit.

-- deník psaný v noci

Když se Vladimír pozdě večer navracel ze svého zaměstnání, ze svých podivuhodných návštěv a setkání, uléhal oblečen do své postele v Libni, Na Hrázi Věčnosti č. 24. Připevnil stahovací lampu nad polštář, a shora postříkován elektrickým světlem, psal dopisy sám sobě, svůj deník. Tenkrát psával Vladimír v pozdním večeru ten svůj deník do ohromné knihy podobné knihám, do kterých se v pivovarech zapisuje výstav piva, žurnálům, do kterých na jatkách komisionáři zapisují nákup a prodej jatečného dobytka. Vladimír si zapisoval ty svoje denní zprávy ne že by chtěl, ale psát musel, protože psaní bylo součástí jeho psychoterapie, protože píšící ruka ventilovala přehřátý kotel jeho mozku. Psal za noci ten svůj deník tesařskou tužkou, poněvadž tok jeho myšlenek byl tak rychlý, že jen s velkou námahou Vladimír sledoval průtočnost obrazů, které jej posedaly a zahlcovaly. Býval s tou knihou tak spojen jako telefonní seznam řetězem k telefonní budce. Tak drásal tesařskou tužkou ten svůj žurnál, zbědovaný migrénou, která mu zarážela hřeb do hlavy, žlučníkem, který jak rozpálený klíč mu odmykal játra. Avšak Vladimír čím déle psal, tím rychleji se od něj vzdalovaly ty jeho nemoce a komplexy. A když několikrát do noci zakřičel svůj vítězný smích: „Chachachachááá!“, poslední vrásky se mu přehrnuly za uši, maniakální síly dojiskřily a pracovní den se uzavřel, aby pokračoval v jiných rovinách a soustavách delirantního snění a zveličených snů. Ten čas před čtvrt stoletím, kdy Vladimír psával za noci svůj deník, býval v morální situaci protikladů, úzkým hrdlem se překloktával z brilantních asociací ke skutečnému pohybu hmoty. Tušení a zření nových výtvárných postupů stupňovalo Vladimírovu agresivitu, kterou se dral ze svého prodlužovaného jinošství do mužného věku, který ještě nenastal. Nemoha se ten čas jedním skokem dobrat vnitřní výtvarné vazby hmoty, tedy ze subjektivní individuality prodrat se k obecnosti a objektivitě, trpěl hypochondrií a hysterií tak, že hnával situace a události na samý okraj brachiálního násilí, žaloby

pro urážku na cti. Ten čas ve svých dopisech přátelům záměrně provokoval, aby pak nastalo ne smíření a návrat v původní stav, ale syntéza vyšší identity, kterou tvořivý Vladimír znovu rozdvíhal, aby novým rozštěpem dosáhl vyššího tvůrčího i lidského poznání. Psychopatologii k psychologii. Ten čas před čtvrt stoletím, kdy Vladimír za noci psal svůj deník, bydlel jsem ve vedlejším pokojíku, bývalé kovářské dílně, a i já jsem se prokloval do jiných oblastí psaní a chápání, zhruba řečeno, překonával jsem psychický automatismus realismem, návratem k zážitku a události. A tak jsme na sebe ten čas s Vladimírem křičivali, stojíce každý na prahu svého pokoje, jeden druhého jsme polívali kbelíkem poměj, lískali jsme jeden druhého po tváři játry a střevy, které jsme jeden druhému vyrvali, hulákali jsme na sebe nejen za zaprásknutými dveřmi dál skrz zdi, ale i přes bloky baráků, ze Žižkova do Libně a nazpátek, aniž bychom věděli, že jeden jsme šli čehý a druhý hot. Ten čas Vladimírek raději schovával moji sekyrku a já jsem raději zamykal jeho kuchyňský nůž. Ale mýlil by se každý, kdo by si myslel, že jsme se neměli rádi! Za čtyřiaadvacet hodin po psychickém pogromu jsme už zase do sebe lili pivo a Vladimírek okouzloval pivaře a zatahoval do svých gestických a hovorových lahůdek i ty, kteří stáli v bačkorách ve výčepu a přes ulici si přišli pro pivo do džbánu. To potom jsme kráčivali večerní a noční periferií, zvolna se vraceli k výtvarným problémům, které v nás pořád pracovaly, zírali jsme na Prahu z Pražácky nebo ze Šlosberku, oči se nám třpytily odrazem té noční Prahy, abychom ještě ve Vladimírově pokoji dokrmili ty gigantické, neuchopitelné pohledy na elektrickým světlem vyšňořenou metropoli... pohledem do Vladimírova mikroskopu, který nás uváděl v nadšení svým zákonitým pohybem v miliardostěnné hmotě. A moje sekyrka už zase stála v předsíni a Vladimírův kuchyňský nůž ležel přátelsky na jeho stole. Ten čas, kdy Vladimír psával za noci svůj deník, který se podobal protokolu na operačním sále, knize, do které se zapisuje poloha vnitřností, tak jak žil Na Hrázi Věčnosti v č. 24 se mnou, zrovna tak hnal svůj rytmus lásky a zloby nejen proti svým spolužákům z výtvarné školy, ale i proti své matce a spoludělní-

kům a svým představeným. Vůbec obrazem pohybů jeho vztahů k lidem byla sinusoida, příliv a odliv, černá a bílá. Tak bláznivě miloval a terorizoval každého, s kým se setkal, protože raději se jevil jako pomatenec než maloměšťák. Básník Egon Bondy, který nás často navštěvoval, pokaždé když mu Vladimír četl ze svého deníku, dupal podrážkami svých malých střevíců do podlahy a křičival: Kurva fix! Než já najdu jeden takový vobraz, tak prstíčkem překopat musím celý náměstí! A von jich celý stovky sype takhle z rukávu! Vladimíre, proboha! Pište básně, kurva fix! A Vladimír se prostomyslně smál, vrkoče vlasů mu padaly do čela, smál se a zářil štěstím, protože v jistou chvíli Vladimír býval tak přístupný dojetí a pochvale, že se podobal dítěti, které spatřilo rozzářený vánoční stromeček. A protože Bondy míval pořád strach, že večer se zavrou všechny hospody, už odpoledne jsme nosili na ten případ konve a lavory piva. Když Vladimír měl dobrou náladu, jen jsme vyšli na ulici, vyhodil nohu tak vysoko, že položil podrážku botek na ten nejvyšší šprycel žebříku, který byl řetízkem připoután k plynovému kandelábru. A skoro dvoumetrový Vladimír si v té póze zavazoval tkaničku a Egon se procházel pod jeho pokrčeným kolenem a křičel vzhůru: Kurva fix! Až vo tomhle budu vyprávět Zbyňkovi Fišerovi, ten bude mít radost! A Vladimír, aby chodci se nasýtíli té události, dosyta nechával tu botku těsně pod lucernou. To zavazování tkaničky bývalo mimořádně krásné večer, plynová lucerna osvětlovala Vladimírovy kučeravé prsténky jeho rozsypaných kadeří, lidé se zastavovali a nebyli schopni slova. A vůbec, Vladimír když kráčel, podobal se rozsvícené lucerně, byl taky tak štíhlý a jeho tvář přitahovala oči chodců už na dálku. Ten čas, kdy skoro před čtvrt stoletím Vladimír psal ten svůj deník za noci, vytvořil z učedníků ČKD skupinku, kterou poučil a pak naučil, kterak snadno a lehce lze vyrábět sady a seriály flíčků, do kterých pak lze dotáhnout shodné tvary. A tak co nemohl Vladimír dosáhnout na svých přátelích, aby založili klan a výtvarnou společnost, to mu nahradila skupina učedníků, se kterou po práci chodil do hostince U Kaštanu ve Vysočanech. Bylo nepochopitelné, jak Vladimír se vydával těm mladým lidem.

Kdokoliv Vladimíra požádal i jen žertem, Vladimír nejen okamžitě podal vyčerpávající přednášku o tom, jak tvoří svoji grafiku, ale každému psával dopisy s tím svým elánem a vědeckou pečlivostí, jako když psal profesorovi Vondráčkovi. A když učedníci už museli domů, Vladimír se dál vydával těm hostům, kteří přisedli, a znovu s tou samou trpělivostí a přesností poučoval pivaře, jak každý se sice nemůže stát umělcem, ale každý, komu se zachce, si může dokreslovat to, co ve skvrnách vidí. Ten čas, kdy Vladimír psával za noci svůj deník, bydlel s ním mladý truhlář pan Kaifr, který když přišel ze šichty, učesal si napomádované vlasy, ulehl na kavalec a dřímал, častokrát jsem viděl, jak Vladimír klečel pod rozsvícenou stahovačkou, protože do našeho bytu nikdy nemohlo jít slunce, tak se svítilo i ve dne, vrkoče Vladimírových vlasů ve světle žárovky se třpytily jak mosazné špony a Vladimír vykládal o zázračnosti hmoty a jejím odrazu v lidském mozku, avšak pan Kaifr hluboce spal. A přesto po několika měsících explozionalistického školení pan Kaifr začal pracovat na kazetové skřínce pro svoji slečnu, skřínce, jejíž víko ozdobil dvanácti obrázky z forýrovaného dřeva, jehož kouřovou neurčitost dotáhl štětcem do těch tvarů, které v nich viděl. Ten čas, kdy Vladimír psal za noci ten svůj deník, přivedl si na byt svého přítele Boušeho, který ten čas pracoval na přehradě, odkud se vracel tak znavený, že taky raději ležel a podřimoval, než by se výtvarně vyžíval, tak jak Vladimír si přál. Proto si přivedl dalšího přítele, Pitharta, a ten grafik celé dny a noci pracoval na grafických listech, které ryl do plechů, a jako podložky používal ohromnou železnou desku, která pokaždé v jiné fázi noci spadla ze stolu a otrásla nejen celým stavením, ale i ulicí, takže každou noc vstávali nájemníci a běhali v nočním prádle po pavlači, tak všechny ta děsná šupa polekala. Jediný Vladimír se smál, dokonce se radoval z takových neočekávaných probuzení, protože Vladimír miloval maléry a katastrofy, Vladimír dokonce neštěstí přitahoval, vždycky se cítil poctěný tím, co jinému nahánělo strach a hrůzu. A já jsem ten čas chodil pod okny jeho bytu, díval jsem se znovu a znovu, a když jsem ulehl, tak jsem nevěřil tomu, co jsem ve Vladimírově pokoji viděl, a zase

jsem se šel podívat, a skoro pokaždé to bylo to samé. Vladimír klečel pod stahovací lampou a přednášel spícímu panu Kaifrovi a příteli Boušemu o explozionalismu, zapřísahal se, do rytmu pohyboval svojí sekyrkou, která se třpytila zrovna tak jako prsténčité vrkoče jeho blondatých vlasů. Chodil jsem pod jeho okny a viděl jsem, jak jeho dva přátelé mu naslouchají, ale nějakou jinačí signální soustavou spánku. Jediný Pithart pracoval, ale byly to veliké realistické grafiky. Někdy přišla i krásná dívka v koženém kabátě, přinesla Pithartovi v kabeli jídlo, a tak kromě ostří sekyrky se pohybovaly cínové lžice ve světlech a přitímí pokoje, zatímco hrany té ohromné železné desky se zlověstně leskly, jako by vymýšlely, ve kterou nejnevhodnější dobu noci se svezou s děsnou ranou na podlahu. Ta krásná dívka v koženém kabátě byla od policie, později si odvedla Pitharta, protože tou grafikou strašlivě zhubnul. Když s tou dívkou odnášeli tu železnou desku, nesli ji jako šicí stroj nebo pračku. Celý dům i sousedé si oddychli.

Tak nějak žil Vladimír, když za noci psal svůj deník, tvůrčí dogmatik sebe sama, syntéza knížete Myškina a Stavrogina, mistr horroru a neuvěřitelné pokory, umělec, který tak, jak léta šla, dovedl tvůrčím úsilím všechno to negativní převést v pozitivní. Kdyby žil, v tomto roce by mu bylo padesát, a jeho přátelé, mezi kterými žije více, než když ještě tady byl, vydávají Jednu sedminu jeho deníku pietně tak, jak sám z té ohromné knihy vybral texty, kterým přikládal důležitost, a vydal je ve své edici Explozionalismus pod názvem Jedna sedmina. Je třeba ještě dodat, že Vladimírova smrt to byla, která otevřela pohled na jeho život, ve kterém se snažil vbourat se do tkáně a jádra hmoty a postihnout její vnitřní krásu a grafickými listy tu velkou matku hmotu oslavit a zduchovnit...

Jednou jsme si vyjeli s Vladimírem a básníkem Maryskem na houby. Ve vlaku jsme žertovali o vztahu svatby a zlatého prstýnku, který se třpytil na Vladimírově prsteníku. Panu Maryskovi se ten prsten výtvarně nelíbil, připadal mu konvenční. Vladimír povídá: Vám se ten prsten nelíbí? A básník Marysko pravil, že nelíbí. A Vladimírek, než mu v tom mohl někdo zabránit, stáhnul ten zlatý prsten a vyhodil jej z jedoucího vlaku do nazad uhánějících